

*Bosna i Hercegovina/
Босна и Херцеговина*

*MINISTARSTVO ZA LJUDSKA PRAVA I
IZBJEGLICE/
МИНИСТАРСТВО ЗА ЉУДСКА ПРАВА И
ИЗБЈЕГЛИЦЕ*

*Bosna i Hercegovina/
Босна и Херцеговина*

*MINISTARSTVO PRAVDE/
МИНИСТАРСТВО ПРАВДЕ*

**SUOČAVANJE s prošlošću
Proces izrade Strategije tranzicijske pravde u BiH
Javne konsultacije**

**Javne konsultacija na temu reparacije i memorijali
- Prva faza -**

Izvještaj

Jahorina , 24-25. maj 2010. godine

Uvodni dio

Vijeće ministara Bosne i Hercegovine donijelo je 21. januara 2010 Odluku o osnivanju Ekspertne radne grupe za izradu strategije tranzicijske pravde u BiH (ERG). Na osnovu ove odluke Ministarstvo pravde BiH imenovalo je članove Ekspertne radne grupe 26. marta 2010., nakon čega je Ekspertna radna grupa formalno otpočela rad na razvijanju Strategije tranzicijske pravde (u daljem tekstu: Strategija) kroz proces javnih konsultacija. Prema Programu rada ERG usvojenom na prvom sastanku ERG u aprilu 2010. godine, predviđen je dijalog u vidu javnih konsultacija sa zainteresiranim subjektima o svim pitanjima unutar oblasti tranzicijske pravde kojima će se Strategija baviti. Ove konsultacije zamišljene su kao centralni dio dvosmjernog procesa razmjene informacija i mišljenja između ERG i šire zajednice, i okarakterisane su kao okosnica procesa kreiranja Strategije.

Proces izrade Strategije sastoji se od tri faze. Prva faza predviđa kreiranje strateškog okvira za izradu Strategije na način da se revidiraju prethodno sačinjene analize pojedinih pitanja u oblasti tranzicijske pravde, te da se putem javnih konsultacija sa zainteresiranim subjektima utvrde strateška pitanja, prioriteti i strateški ciljevi koji bi doveli do rješavanja identifikovanih strateških pitanja iz pojedinih oblasti.

U tom smislu, na Jahorini su 24.-25. maja 2010. godine održane javne konsultacije na temu "reparacije i memorijali", kao prva faza izrade Strategije u ovoj oblasti.

Učesnici i metodologija rada

Na konsultacijama je bilo prisutno oko 50 učesnika - predstavnika udruženja žrtava i drugih organizacija civilnog društva, predstavnika institucija vlasti, članova ERG, te posmatrača ispred međunarodne zajednice (ICMP, OSCE i Vijeće Evrope). Konačna lista prisutnih učesnika nalazi se u prilogu ovog izveštaja.

Prvi dan konsultacija je u plenarnoj sesiji predstavljen kompletan proces, kao i opis cilja konsultacija i metod rada. U ovoj fazi učesnici su imali i vježbu izgradnje tima, u kojoj su imali priliku međusobno se upoznati na način koji je bio relaksirajući i koji je otvorio prostor za razgovor i dijalog neophodan za proces konsultacija. Učesnicima je na kraju dana upriličena fakultativna aktivnost u vidu prikazivanja filma, čija je tematika usko vezana za oblast reparacija.

Drugi dan konsultacija, učesnici su podijeljeni u tri grupe u kojima su u toku dana raspravljali o aktuelnim temama iz oblasti reparacija i memorijala u cilju definisanja strateških pitanja iz ove oblasti, te strateških ciljeva kojima bi se došlo do rješavanja tih pitanja.

Učesnici su podijeljeni u grupe prema iskustvu i kapacitetima koje imaju u odnosu na pojedini oblik reparacija, pri čemu se vodilo računa o približno jednakoj geografskoj, etničkoj i spolnoj zastupljenosti. U svakoj grupi bili su prisutni članovi ERG, zapisnik su vodili članovi Sekretarijata ERG, a diskusiju su usmjeravali fasilitatori.

Zbog mnoštva tema i njihove kompleksnosti, u svakoj od tri grupe raspravljaljalo se o različitim pitanjima iz oblasti reparacija. Prva grupa rasparavljala je o svim vrstama kompenzacije kao jednom od oblika reparacija, uključujući kompenzacije na osnovu administrativnih odluka, kompenzacije na osnovu sudskih odluka te druge oblike kompenzacija. U drugoj grupi raspravljaljalo se o rehabilitaciji u smislu pružanja psihosocijalne podrške žrtvama, dok je treća grupa imala zadatak posvetiti se restituciji i memorijalima.

Na kraju dana, učesnici su u plenarnoj sesiji iznijeli rezultate svog rada u vidu definisanih strateških pitanja iz pojedinih oblasti s okvirnim idejama koje bi od ovih oblasti trebalo prioritizirati, te definisanih strateških ciljeva koji bi predstavljali odgovore, odnosno željeno stanje u odnosu na definiranu sadašnju situaciju, odnosno probleme. Na ovoj plenarnoj sesiji, ostali učesnici su imali priliku da daju svoje komentare i sugestije na rad u grupama u kojoj nisu bili prisutni.

Rezultati rada prikazani su u tabeli koja se nalazi u Aneksu ovog izvještaja.

Opis diskusija i donesenih preporuka

Obzirom da su tri grupe raspravljale o različitim temama i samim tim dolazili do različitih rezultata odnosno preporuka, opis diskusija u grupama, donesenih preporuka te analiza tih preporuka podijeljeni su u tri dijela. Polazna osnova za diskusiju u svim grupama bila je analiza postojećeg stanja utvrđenog tokom prethodnih javnih konsultacija održanih sa širom javnošću tokom 2008-2009. godine.

Grupa A: Kompenzacije

Diskusija:

Prva grupa razmatrala je pitanje kompenzacije. Nakon što je učesnicima predočen presjek postojećeg stanja u vidu kratke brošure, započela je diskusija o svim relevantnim temama, uključujući nepostojanje okvirnog zakona s ujednačenim pristupom prema svim žrtvama, razlike u statusu i pravima različitih kategorija žrtava, problemi ostvarivanja kompenzacija putem suda, itd. Diskusija je prirodno išla u dva smjera: kompenzacije na osnovu postojećeg zakonskog okvira s jedne i kompenzacije na osnovu sudskih odluka s druge strane. Učesnici, a posebno pripadnici civilnog društva, imali su primjedbe na postojeće zakonodavstvo koje reguliše oblast statusa i prava osoba s invaliditetom stečenim uslijed ratnih dejstava. Naime, oni su smatrali da postoje dva osnovna problema u ovoj oblasti: različit status civilnih žrtava rata u odnosu na ratne vojne invalide i različit status iste kategorije žrtava u dva entiteta. Kao poseban problem naglašena je činjenica da postojeći zakonski okvir ne pruža kontinuitet uživanja ostvarenih prava korisnika-povratnika na jednakoj osnovi, jer se neki povratnici susreću sa nemogućnošću ostvarivanja svojih prava prilikom povratka u svoja prijeratna mjesta prebivališta. Učesnici, predstavnici institucija vlasti su ukazali da su zakoni kojima su propisane kompenzacije za žrtve u ustavnoj nadležnosti entiteta. Za donošenje zakona na državnom nivou potrebna je nadležnost ali bi se mogla preispitati mogućnost donošenja okvirnog zakona kojim će

se načelno definisati određena pitanja koja će se precizno urediti entitetskim zakonima. Oni su naglasili da ne postoji jasna slika da li je moguće u skladu s ustavnim poretkom donijeti zakon na državnom nivou koji bi omogućio ujednačen pristup prema svim građanima BiH ili je ova problematika striktno nadležnost entiteta. U skladu s ovim, iz diskusije je proistakao prijedlog da se izvrši analiza pravnog okvira u skladu sa principima jednakosti i zabrane diskriminacije.

Takođe, predstavnici institucija vlasti su istakli da bi trebalo da se razjasni ko nema pravo na kompenzaciju a trebao bi ga ostvarivati, te ko se različito tretira odnosno prema kojim žrtvama se u istim situacijama različito postupa. Istakli su i problem nedostatka finansijskih sredstava koja bi se dodatno izdvajala za kompenzacije, jer za proširivanje obima prava moraju se obezbijediti potrebna finansijska sredstva u budžetu. U tom smislu, posebno su istakli prigovor Svjetske banke u pogledu javne potrošnje putem isplate za ove vrste kompenzacija te njen uslov za odobravanje kreditnih sredstava da se uvođenjem imovinskog cenzusa za korisnike kompenzacija, ta potrošnja u entitetskim budžetima smanji .

S druge strane, diskusija je išla u smjeru identifikovanja problema sa kojima se žrtve susreću pri ostvarivanju svojih prava sudskim putem. Iako su učesnici kroz diskusiju napravili distinkciju između problema pri naknadi materijalne s jedne i nematerijalne štete s druge strane, generalni problem, bez obzira na prirodu sudskog spora je problem neizvršavanja sudskih odluka. Primjera radi, pokrenuto je pitanje zastare zbog zakonskog ograničenja od pet godina po Zakonu o obligacionim odnosima koji se primjenjuje kod sporova naknade materijalne štete. U ovom segmentu govorilo se i o problemima u Federaciji BiH pri ostvarivanju besplatne pravne pomoći te generalno nemogućnosti žrtava da pokušaju ostvariti svoja prava sudskim putem iz ekonomskih razloga, jer su sudski troškovi i pravna pomoć troškovi koje si žrtve ne mogu priuštiti.

Prije definisanja jasnih strateških pitanja i ciljeva, učesnici su naglasili da je važno da se u Strategiju uvrsti osiguravanje pristupa pravdi za sve žrtve kao jedno opće načelo koje će svoje mjesto naći u svakom segmentu Strategije. Ovakav prijedlog je uslijedio nakon što je pristup pravdi, kao specifičan pravni koncept, bio pomenuši u više navrata i tokom diskusija o administrativnim odlukama, a i tokom diskusija o kompenzacijama sudskim putem. Naime, pristup pravdi je koncept koji omogućuje građanima, posebno onim iz ranjivih i marginaliziranih grupa, da imaju pravične i efektivne mehanizme za zaštitu prava i kontrolu nad zloupotrebom vlasti. To uključuje mogućnost građana da traže i dobiju pravni lijek pomoći formalnih i neformalnih sistema pravde, kao i da traže i dobiju priliku da učestvuju u procesima donošenja propisa. Ova definicija je dosta opširna a uključuje i zakonodavni okvir, i instituciju i samu kulturu prava, i kao takva prepoznata kao opće načelo koje treba naći svoje mjesto u Strategiji.

Usljed produktivne diskusije, koja je rezultirala definisanjem strateških problema, učesnici su potom grupisali probleme u sljedeća strateška pitanja: kvalitet pravnog okvira, primjena postojećih zakona, nedovoljna uključenost civilnog društva u sve relevantne procese te mogućnost korištenja medijacije/nagodbe kao metode

rješavanja sporova u ovoj oblasti. U skladu s ovako postavljenim strateškim pitanjima, definisani su ciljevi kojima bi se moglo doći do rješenja ovih pitanja. Tabelarni prikaz definisanih pitanja i ciljeva nalazi se na kraju ovog dokumenta.

Na kraju, potrebno je naglasiti da su tokom diskusije pokrenuta i pitanja koja se direktno ne odnose na temu kompenzacija, npr. problem sa kojima se susreću žrtve svjedoci pri pribavljanju administrativnih dokumenata u mjestima prijeratnih prebivališta iz straha od osvete od strane osoba protiv kojih su svjedočili, odnosno osoba povezanih sa njima.

Grupa B: Rehabilitacija

Diskusija:

U okviru ove grupe govorilo se o problemima sa kojima se susreću žrtve rata kojima je potrebna psihosocijalna pomoć. Nakon kratkog uvida u presjek postojećeg stanja identificiranog putem prethodnih javnih konsultacija, učesnici su se upustili u diskusiju o konkretnim problemima, u kojoj je više puta naglašena važnost uključivanja civilnog društva u ovom segmentu, zbog činjenice da se ove organizacije civilnog društva duži niz godina bave ovom tematikom, a da u zvaničnim zdravstvenim institucijama ne postoje dovoljni kapaciteti za pružanje pomoći ratom traumatiziranim osobama. Naglašeno je da je žrtvama neophodan multidisciplinarni pristup u pravcu pružanja podrške, jer se radi o specifičnim psiko-somatskim oboljenjima kojima je nemoguće pristupiti samo sa jednog aspekta (medicinskog, pravnog, itd.). Zaključeno je da je nužno kreirati zakonodavni okvir za uspostavu centara za traume, koji će biti sposobljeni za uvažavanje specifičnih potreba različitih kategorija žrtava.

Jedan od osnovnih identifikovanih problema je zakonski rok u Federaciji BiH (23. 12. 1997.) do kada je predviđeno prijaviti povredu da bi se ostvario status ratnog vojnog invalida. Osobe kod kojih bi PTSP bio registrovan nakon ovog ne bi bili u mogućnosti da po ovom osnovu ostvare status ratnog vojnog invalida i da uživaju prava koja proističu iz tog statusa. Učesnici su sa stručnog stanovištva objasnili da je PTSP oboljenje koje se može manifestovati tek duži niz godina nakon traumatskog iskustva, tako da je svaki rok u ovom pogledu neprihvatljiv. Članica ERG koja dolazi iz resornog ministarstva dala je dodatno pojašnjenje da je Republici Sрpskoj PTSP u propisima prepoznat kao osnov za priznavanje statusa ratnog vojnog invalida ili civilne žrtve rata, s tim da se tretira kao bolest nepoznatog porijekla i cijeni djelimičan procenat invaliditeta odnosno od punog procenta utvrđuje samo udio vojnog/civilnog invaliditeta koji je uticao na nastanak bolesti a koji maksimalno može biti 50%. . U toku diskusije, takođe je naglašeno da bez namjere da se prioritizira neka od kategorija žrtava, važno je napomenuti da svaka kategorija ima specifične potrebe u smislu psihosocijalne podrške, gde je naglašena rodna dimenzija potreba tj. specifične su potrebe traumatiziranih žena tj. muškaraca. Konačno, govorilo se i o potrebi uključivanja žrtava u sistem zapošljavanja, kao i u razne sportske i druge kreativne aktivnosti kao specifičnom vidu psiko-fizičke i socijalne rehabilitacije. Nakon što su kroz diskusiju izvučeni zaključci u vidu identifikovanih

strateških pitanja iz ove oblasti, pristupilo se njihovom grupisanju i prioritiziranju, a potom izradi prijedloga za strateške ciljeve kojima bi se došlo do rješavanja navedenih pitanja. Tabelarni prikaz definisanih pitanja i ciljeva nalazi se na kraju ovog dokumenta.

Grupa C: Restitucija i memorijali

Diskusija:

U ovoj grupi najviše se razgovaralo o pitanjima održivog povratka kao oblika restitucije i svih segmenata koji čine održiv povratak, definisanih Aneksom VII Dejtonskog mirovnog sporazuma, te o podizanju spomenika/memorijala u spomen žrtvama stradalim tokom sukoba.

U sklopu restitucije odnosno održivog povratka govorilo se o više tema: problem sistema obrazovanja, problem prebivališta i implikacija postojećih zakonskih okvira u ovoj oblasti na različite problem sa kojima se povratnici susreću u vidu nemogućnosti ostvarivanja svojih prava (problem ostvarivanja prava na zdravstvenu zaštitu, problem prava koja proističu iz Izbornog zakona, itd.).

Što se tiče obrazovanja, učesnici su pri formulisanju ciljeva naglasili da je program obrazovanja važno uključiti i u segment utvrđivanja činjenica, jer je to jedini način da se postojeći udžbenici usklade sa činjenicama utvrđenim na način definisan Strategijom, posebno u smislu udžbenika istorije. Učesnici su ovu temu povezali i sa temom memorijala, odnosno činjenice da se od kraja sukoba do danas u školska dvorišta postavljaju vjerska i nacionalna obilježja, što je posebno problematično u smislu vjerske i nacionalne netrpeljivosti.

Više puta je naglašena činjenica da se postojeći zakoni i strategije iz oblasti Aneksa VII ne implementiraju, te da je potrebno više raditi na učvršćivanju postojećeg okvira. Ovdje je kao primjer naveden prijedlog revidiranja Strategije za implementaciju Aneksa VII. Također, više puta je naglašavano da strategija mora u fokusu da ima da pravo na povratak i imovinu ne može biti uslovljeno vremenskim okvirom te da pravo na povratak mora biti neotuđivo pravo i ničim ograničeno.

Što se tiče memorijala, razvijena je živa diskusija o izgradnji spomenika u BiH. Osnovni problem identifikovan od strane učesnika jeste činjenica da su spomenici u današnjoj BiH više politička obilježja a manje spomenici za žrtve, te da ne postoji zakonski okvir koji bi definisao minimalne kriterije neophodne za izgradnju spomenika koji ne bi imali uvrijedljiv karakter za pojedine grupe građana u BiH. Još jedan problem istaknut tokom diskusije je da o podizanju spomenika odlučuju lokalne vlasti, te da se pri tome ne uzima u obzir da je suština obilježavanja stradanja stvaranje kulture sjećanja u kojem je glavni fokus žrtva. U tom pogledu, osnovno strateško pitanje definisano kao rezultat diskusije bilo je potreba da se definišu standardi i kriteriji na osnovu kojih bi se podizala spomen obilježja, memorijali, te organizovanje komemorativnih manifestacija. Učesnici su napomenuli da pri izradi

kriterija i standarda u ovom segmentu, trebalo bi jasno definisati način kako se spomenici podižu, njihove lokacije i sadržaj spomenika.

Nakon definisanja strateških pitanja, pristupilo se njihovom grupisanju i prioritiziranju, a potom su izrađeni prijedlozi za strateške ciljeve čijom bi se realizacijom došlo do rješavanja navedenih strateških pitanja.

Jasno definisana strateška pitanja iz oblasti restitucije i memorijala kao i strateški ciljevi koji bi doveli do rješavanja ovih problema nalaze se u tabelarnom prikazu na kraju ovog dokumenta.

Zaključak

Generalno govoreći, učesnici su bili zadovoljni konsultacijama jer su imali priliku razgovarati o temama u koje su direktno uključeni u svakodnevnom životu. Učesnici su u grupama bili aktivni i davali svoj doprinos, što je rezultiralo konkretnim prijedlozima opisanim u ovom izvještaju. Iako je veliki broj učesnika imao potrebu da govori o zadatim temama u svjetlu vlastitih priča i iskustava, na kraju je ipak došlo do formulisanja konkretnih pitanja i ciljeva, što je potvrdilo pretpostavku da se uključivanjem organizacija civilnog društva odnosno žrtava koji se ovom problematikom bave svakodnevno može doći do vrlo konkretnih prijedloga relevantnih za izradu Strategije. Ovi zaključci izvedeni su na osnovu evaluacija koje su učesnici imali priliku popuniti i dostaviti Sekretarijatu ERG.

Konsultacije na temu: Reparacije i memorijali

Grupa A: Kompenzacije

	Strateška pitanja i prioriteti	Strateški ciljevi
KVALITET PRAVNOG OKVIRA	<p>Kompenzacije na osnovu administrativnih odluka</p> <ul style="list-style-type: none">○ Nisu sve žrtve obuhvaćene postojećim zakonodavstvom○ Nepostojanje sveobuhvatne definicije povreda○ Različito postupanje prema različitim kategorijama žrtava prema postojećem zakonodavstvu (razlika u statusu i pravima civilnih žrtava rata i ratnih vojnih invalida, te različito postupanje prema istim kategorijama žrtava u dva entiteta, odnosno Distriktu Brčko)○ Postojeća zakonska rješenja nisu nužno usklađena s Ustavom BiH, sa principima jednakosti/jednakog postupanja te odredbama zaštite ljudskih prava iz međunarodnog prava <p>Postojeća zakonska rješenja nisu prilagođena ekonomskim mogućnostima zemlje</p>	<ul style="list-style-type: none">○ usklađeni domaći zakoni sa međunarodnim standardima u svrhu obuhvatanja svih žrtava programom reparacija, kroz definisanje povreda obuhvaćenih programom reparacija;○ osigurana eliminacija diskriminacije žrtava iz postojećih zakona <ul style="list-style-type: none">○ osigurano rješavanje problema u skladu sa ekonomskim mogućnostima zemlje.
	<p>Kompenzacije na osnovu sudskih odluka</p> <ul style="list-style-type: none">○ Nepostojanje jedinstvenog pristupa pravnoj pomoći prema svim građanima na čitavoj teritoriji BiH○ nepostojanje olakšica za žrtve u smislu sudskih troškova i pravne pomoći○ Neizvršavanje presuda○ Dugotrajni postupci	<p>Unaprijeđen sistem pravne pomoći putem:</p> <ul style="list-style-type: none">○ uspostavljanja jedinstvenog pristupa pravnoj pomoći u cijeloj BiH○ osiguravanja olakšica, tj oslobođanja ili odgađanja plaćanja sudskih taksi u predmetima kompenzacija <p>Osigurano izvršavanje presuda iz ove oblasti</p>

	☐ Zastarjelost	
--	------------------------------------	--

Konsultacije na temu: Reparacije i memorijali

Grupa A: Kompenzacije (nastavak)

	Strateška pitanja i prioriteti	Strateški ciljevi
PRIMJENA ZAKONA	<p>Nepostojanje podataka o primjeni postojećeg zakonskog okvira iz ove oblasti</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ nepostojanje koherentnog sistema podataka potencijalnih i registrovanih korisnika prava na socijalne naknade ☐ nepostojanje jedinstvenog pristupa pravdi prema svim građanima na svim lokacijama u BiH 	<ul style="list-style-type: none"> ☐ izvršena analiza primjene postojećeg zakonskog okvira iz ove oblasti ☐ uspostavljen koherentan sistem podataka korisnika prava
NEDOVOLJNA UKLJUČENOST CIVILNOG DRUŠTVA	Nedovoljna uključenost civilnog društva u procesu donošenja propisa	<ul style="list-style-type: none"> ☐ osigurana veća uključenost civilnog društva u proces donošenja propisa
	Nedovoljna uključenost civilnog društva u pružanje pravne pomoći	<ul style="list-style-type: none"> ☐ osigurana zakonska mogućnost uključivanja civilnog društva u pružanje pravne pomoći žrtvama
EKONOMIČNOST: NAGODBA I MEDIJACIJA	Nekorištenje medijacije kao metode rješavanja sporova u ovoj oblasti	<ul style="list-style-type: none"> ☐ aktivirana medijacija kao metoda rješavanja sporova u ovoj oblasti.

Konsultacije na temu Reparacije i memorijali

Grupa B: Rehabilitacija

	Strateška pitanja i prioriteti	Strateški ciljevi
SISTEM CENTARA ZA TRAUMU	Problem neinstitucionaliziranih centara za traumu i pokrivenost takvim centrima čitave teritorije BiH	<ul style="list-style-type: none"> ○ Kroz zakonodavni okvir stvoreni uslovi za uspostavljanje centara za traume uz korištenje postojećih kapaciteta civilnog društva. (Centri bi morali biti osposobljeni za uvažavanje specifičnih potreba različitih kategorija žrtava, vodeći računa o spolnosti i rodnosti).
	Problem osposobljenosti i spremnosti zdravstvenih i socijalnih radnika za probleme psiholoških trauma	
UVAŽAVANJE SPECIFIČNIH POTREBA PREPOZNATIH KATEGORIJA ŽRTAVA	Problem specifičnih potreba muškaraca i žena	<ul style="list-style-type: none"> ○ Prihvaćena trauma kao dugoročna posljedica rata koju država i društvo na adekvatan način tretiraju.
	Nepostojanje definicija specifične potrebe različitih kategorija žrtava	
NAČIN UKLJUČIVANJA ŽRTAVA U RADNO-SPORTSKE AKTIVNOSTI	Problem zapošljavanja osoba koje su preživjele torturu	<ul style="list-style-type: none"> ○ Unaprijeden način uključivanja žrtava rata u radne, sportske i druge kreativne aktivnosti.
	Problem uključivanja traumatiziranih osoba u sportske i druge kreativne aktivnosti kao specifičan vid psiho-fizičke rehabilitacije	
UKIDANJE VREMENSKIH LIMITA NA OSTVARIVANJE PRAVA	Aktueliziranje problema rokova priznavanja PTSP-a	<ul style="list-style-type: none"> ○ Ukinut vremenski limit za priznavanje prava propisanih zakonom iz oblasti rehabilitacije i drugih oblasti tranzicijske pravde (u Federaciji).
JAČANJE ODNOSA INSTITUCIJA VLASTI I	Stvaranje adekvatnog zakonskog okvira za oblast žrtava torture u cijeloj BiH	

CIVILNOG DRUŠTVA	Problem odnosa institucija vlasti i civilnog društva u oblasti rehabilitacije	<ul style="list-style-type: none"> ○ Ojačan odnos institucija vlasti i civilnog društva, uz korištenje postojećih kapaciteta civilnog društva koje djeluje u ovoj oblasti
	Problem kompetentnosti subjekata koji javno govore i donose zakone o PTSP-u.	

Konsultacije na temu Reparacije i memorijali Grupa C: Restitucija i memorijali		
	Strateška pitanja i prioriteti	Strateški ciljevi
RESTITUCIJA	Aneks VII – redefiniranje Strategije BiH za provedbu Anekса VII Dejtonskog mirovnog sporazuma, uključujući i sistem praćenja provedbe	<ul style="list-style-type: none"> ○ Obezbeđeni svi uslovi (harmonizacija legislative, stvaranje novih zakonskih okvira, implementacija odgovarajućih strategija, dosljedna primjena Aneksa VII) za nesmetan fizički i održivi povratak svih interna raseljenih i izbjeglih lica, kako bi se ostvarila sigurnost i izvršila integracija povratničke i domicilne populacije <ul style="list-style-type: none"> ○ Rokovi zastare pomjereni na 10 godina ○ Efikasan mehanizam na državnom nivou za finansiranje povratka (unaprijeđen postojeći fond i novi izvori finansiranja)
	Pitanje sistema obrazovanja spram pitanja vjerske i nacionalne segregacije	<ul style="list-style-type: none"> ○ Usaglašen sadržaj udžbenika historije/ istorije/ povijesti za obvezno školovanje od strane entitetskih ministarstava ○ uspostavljeni mehanizmi za valjanu implementaciju postojećih zakona ○ Zakon o obilježjima i simbolima u školama
	Pitanje prebivališta u kontekstu kršenja osnovnih ljudskih prava, sa fokusom na: <ol style="list-style-type: none"> pravo na zdravstvenu zaštitu pravo pojedinaca da glasaju i budu izabrani pravo na rad 	<ul style="list-style-type: none"> ○ Definisana, usklađena i usvojena legislativa koja omogućava ostvarivanje ljudskih prava <ul style="list-style-type: none"> ○ uspostavljen zakonski okvir koji omogućava svim građanima nesmetano liječenje bez obzira na mjesto boravka (zdravstvena zaštita). ○ amandmani na izborni zakon usvojeni i omogućavaju da pojedinci glasaju i budu izabrani, bez ograničenja u smislu mjesta

		prebivališta
	Pitanje privatne svojine spram postojećeg zakonodavstva i obaveza države	<ul style="list-style-type: none"> ○ Pojednostavljeno, jeftino i brzo ostvarivanje prava na privatnu imovinu (posebno prenos prava) ○ Zakon o restituciji usvojen
NEMATERIJALNE NAKNADE	Standardi i kriteriji za podizanje spomen obilježja, memorijalni centara i komemoracija	<ul style="list-style-type: none"> ○ Usvojeni standardi i kriteriji za podizanje spomen obilježja, memorijalnih centara i komemoracija (poruke, lokacije, estetska vrijednost) ○ izvršena analiza postojećih spomenika na temelju tih standarda.

Ime	Prezime	Organizacija/Institucija	Grupa
1. Adisa	Mahmutović	IDC, Sarajevo	C
2. Ahmet	Grahić	Savez bošnjačkih udruženja porodica zarobljenih i nestalih osoba BiH	C
3. Aleksandra	Letić	Helsinski odbor za ljudska prava u RS, Ekspertna radna grupa	C
4. Alija	Muratović	Fenix , Tuzla	B
5. Amer	Homarac	Fondacija lokalne demokratije, Sarajevo	A
6. Amir	Kulaglić	Ekspertna radna grupa	C
7. Andelko	Kvesić	Hrvatska udružba logoraša	A
8. Bakira	Hasečić	Žena žrtva rata, Sarajevo	B
9. Boro	Peulić	Opštinski odbor porodica zarobljenih i nestalih lica Prnjavor (Republički odbor nestalih RS)	B
10. Božana	Puljić	Žene ženama, Sarajevo	B
11. Branislav	Dukić	Savez logoraša RS, Banja Luka	
12. Dragan	Maksić	Izbjeglički servis za povratak, Drvar	C
13. Dušan	Babić	Savez udruženja civilnih žrtava rata RS	A
14. Duška	Andrić - Ružić	Infoteka	B
15. Duško	Tomić	Advokat	C
16. Edin	Ramulić	Udruženje Prijedorčanki "Izvor"/Ekspertna radna grupa	A
17. Esma	Drkenda	Seka, Goražde	B
18. Emir	Prcanović	Vaša prava, Sarajevo	A
19. Enisa	Teskeredžić	Ministarstvo za pitanja boraca i invalida odbrambeno-oslobodilačkog rata FBiH/Ekspertna radna grupa	A
20. Ernesa	Mešić	Sektor društvenih djelatnosti općine Tuzla	B
21. Goran	Bubalo	Catholic Relief Services	C

22.	Hazim	Mujčinović	Porodica žrtava rata Vlasenica 92-95	C
23.	Ifet	Mustafić	Ured reisu-l-uleme	C
24.	Lejla	Kadrić	Savez RVI BiH	B
25.	Lidija	Škaro	ICMP, posmatrač	
26.	Meliha	Sendić	Centar za pravnu pomoć ženama, Zenica	B
27.	Mevlida	Rovčanin	IDC Sarajevo	A
28.	Milan	Mandić	Udruženje porodica nestalih lica Ist. Sarajevo / Savez udruženja porodica zarobljenih i nestalih lica RS	C
29.	Milena	Savić	Centar informativno-pravne pomoći Zvornik	A
30.	Milica	Jakovljević	Izbjeglički servis za povratak, Drvar	B
31.	Milorad	Kojić	Ministarstvo pravde RS, Ekspertna radna grupa	C
32.	Mirsad	Duratović	Udruženje logoraša Prijedor '92	A
33.	Mirsad	Tokača	IDC, Sarajevo	C
34.	Munira	Hodžić	Žena žrtva rata, Sarajevo	A
35.	Nedim	Ademović	Ustavni sud BiH	A
36.	Nemanja	Babić	Savez udruženja civilnih žrtava rata RS	
37.	Nikola	Dvizac	Ministarstvo zdravstva i socijalne zaštite RS, Ekspertna radna grupa	B
38.	Obrad	Bubić	Savez logoraša RS	
39.	Pantelija	Ćurguz	Boračka organizacija RS	
40.	Rado	Pejić	Fiducija, Tuzla	A
41.	Radojka	Kela-Trninić	Ministarstvo rada i boračko invalidke zaštite RS, Ekspertna radna grupa	A
42.	Ruzmira	Gaco	Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH	C
43.	Sanja	Salčić	Vijeće Evrope BiH, posmatrač	
44.	Senida	Karović	Unija civilnih žrtava rata FBiH	A
45.	Sonja	Šibarević	Savez logoraša RS, Banja Luka	
46.	Stanojka	Tešić	Forum žena Bratunac	A
47.	Stephanie	Barbour	OSCE BiH, posmatrač	
48.	Sudbin	Musić	Udruženje logoraša Prijedor '92	C
49.	Teufika	Ibrehimefendić	Vive žene, Tuzla	B
50.	Vahid	Đulović	Fenix, Tuzla	B
51.	Veljko	Lazić	Republička organizacija porodica zarobljenih i poginulih boraca i nestalih civila RS	A
52.	Zerin	Džambić	Stećak, Tuzla	B
53.	Zvonimir	Kubinek	Udruga obitelji i hrvatskih branitelja poginulih i nestalih u domovinskom ratu HVO SOLI Tuzla	B

OSTALI

1.	Aleksandar	Živanović	Facilitator	A
2.	Alma	Dedić	UNDP	
3.	Dragan	Popović	Sekretarijat za podršku Ekspertne radne grupe za izradu strategije tranzicijske pravde	
4.	Elmida	Sarić	Facilitatorka	C
5.	Lejla	Hadžimešić	Sekretarijat za podršku Ekspertne radne grupe za izradu strategije tranzicijske pravde	A
6.	Nela	Porobić Isaković	Sekretarijat za podršku Ekspertne radne grupe za izradu strategije tranzicijske pravde	C
7.	Sanela	Paripović	UNDP	A
8.	Senad	Slatina	Sekretarijat za podršku Ekspertne radne grupe za izradu strategije tranzicijske pravde	B
9.	Zlatko	Sarić	Facilitator	B